

VRŠNJAČKO NASILJE MEĐU ADOLESCENTIMA U KONTEKSTU RODITELJSKOG PONAŠANJA

MIRA KLARIN¹, SNJEŽANA MATEŠIĆ

¹Sveučilište u Zadru, mklarin@unizd.hr

Primljeno: 16.12.2013.

Prihvaćeno: 9.3.2014.

Prethodno priopćenje

UDK: 159.9

Sažetak: Cilj ovog istraživanja bio je ispitati spolne razlike i učestalost vršnjačkog nasilja kod adolescenata.

U istraživanju je sudjelovalo 172 učenika sedmih i osmih razreda osnovnih škola u Rijeci. Primijenjeni su sljedeći mjerni instrumenti: Skala vršnjačkog nasilja (Rimac i sur., 2012), Skala percepcije roditeljskog ponašanja (Macuka, 2007).

Rezultati pokazuju da ne postoji značajna razlika u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju obzirom na rod. Skoro 3% učenika je vrlo često, a 11,38 ponekad izloženo vršnjačkom nasilju. Ponekad je počinilo vršnjačko nasilje 11,45% učenika. Najzastupljenije je psihološko nasilje, osobito ogovaranje. Rezultati istraživanja također upućuju na zaključak o značajnoj povezanosti vršnjačkog nasilja, osobito doživljenog, s različitim dimenzijama roditeljskog ponašanja i mogućnosti razlikovanja roditeljskog ponašanja obzirom na učestalost vršnjačkog nasilja.

Cljučne riječi: vršnjačko nasilje, roditeljsko ponašanje, adolescenti

UVOD

Vršnjačko nasilje

Vršnjačko nasilje ili nasilje među vršnjacima aktualna je društvena tema prepoznata kao globalni fenomen. Rezultira kratkoročnim posljedicama, primjerice utječe na klimu u razredu i školi, ali uvjetuje i zabrinjavajuće dugoročne posljedice (Georgiou, Stavrinides, 2006). Svjedoci smo svakodnevnih „ispada“ među mladima koji se u svom ekstremnom obliku manifestiraju agresijom, ozljeđivanjem i konačno oduzimanjem života. No, vršnjačko nasilje ne podrazumijeva samo ovako ekstremne bihevioralne manifestacije. Svako uznemiravanje, napadanje i svi drugi negativni postupci od strane jednog ili više učenika koje se ponavlja određujemo kao nasilje ili „sustavna zlouporaba moći“ (Rigby, 2002). Temeljne osobine nasilja koje navodi Olweus (1998), autor koji je među prvima započeo s istraživanjem prirode i posljedica nasilja među djecom su: trajanje, negativni postupci i neravnopravan odnos snaga među sudionicima sukoba. Vršnjačko nasilje Olweus (1999) definira kao permanentno namjerno agresivno ponašanje.

Jedna od podjela vršnjačkog nasilja je ona Olweusa (1998) prema kojoj autor razlikuje fizičko i verbalno nasilje. Fizičko nasilje je uočljivo jer uključuje fizičku snagu koja se koristi kako bi se drugo dijete istuklo, gurnulo, ozlijedilo, kako bi se uništile njegove stvari. Fizičko nasilje uključuje korištenje tjelesne agresije prema drugome. Verbalno nasilje uključuje vrijeđanje, zadirkivanje, prijetnju, širenje glasina, ogovaranje. Bilić i Karlović (2004) predlažu finiju tipologiju nasilja među vršnjacima ističući emocionalno nasilje koje se odnosi na isključivanje djeteta iz zajedničkih aktivnosti, ignoriranje, kulturno nasilje koje uključuje vrijeđanje na nacionalnoj, religijskoj i rasnoj osnovi i ekonomsko nasilje koje se odnosi na iznuđivanje novca i krađu.

Iskustvo nasilja vrlo je često među mladima. Istraživanje Svjetske zdravstvene organizacije iz 2006. provedeno na 202.056 djece i mladih u dobi od 11, 13 i 15 godina pokazuje da 10,7% djece i mladih prijavljuje vršnjačko nasilje. Počinitelja nasilja je 10,7%, a 12,6% čine žrtve vršnjačkog nasilja. Manji postotak djece (3,6%) istovremeno ima iskustvo i počinitelja i žrtve vršnjačkog nasilja. Najnižu stopu nasilja prijavljuju mladi iz skandinavskih zemlja (Vejmelka, 2012).

Istraživanje Frisén i sur. (2005) pokazuje da je 39% adolescenata tijekom školske godine imalo iskustvo zlostavljanja – bili su žrtve nasilja, 28% je zlostavljalo druge – bili su počinitelji nasilja, a 13% mladih je izvijestilo da su bili i žrtve i počinitelji nasilja. Istraživanja kod nas ukazuju da je 17% djece nasilno prema vršnjacima (Elez, 2003), odnosno 35% djece je gotovo svakodnevno uključeno u nasilje ili kao počinitelji ili kao žrtve (Buljan Flander, Durman Marijanović, Ćorić Špoljar, 2007). Jedno od novijih istraživanja vršnjačkog nasilja kod nas pokazuje da postoje dobne razlike u doživljenom, počinjenom i doživljeno/počinjenom nasilju. Naime, doživljeno nasilje je na vrhuncu u 7. razredu osnovne škole da bi prema srednjoj adolescenciji počelo opadati. Prevalencija počinitelja vršnjačkog nasilja i kategorija počinitelj/žrtva raste u funkciji dobi (Sušac, Rimac, Ajduković, 2012). Na slične zaključke ukazuju i nešto starija istraživanja ističući da se nasilje među vršnjacima najčešće događa između 10 i 14 godina (Buljan Flander i sur, 2007), odnosno od 10 do 12 godine (Frisén, Jonsson i Persson, 2005).

Ispitujući rodne razlike u počinjenom i doživljenom vršnjačkom nasilju, vodi zaključku da je više dječaka uključeno u nasilje kao počinitelji, dok je veći broj djevojčica koje su žrtve nasilja (Vejmelka, 2012; Baldry, 2003) te su izložene različitim oblicima socijalne izolacije i relacijske agresije (Marušić, Pavin Ivanec, 2008). Druga pak istraživanja govore da su dječaci češće i žrtve i počinitelji vršnjačkog nasilja (Frisén, Jonsson i Persson, 2005; Olweus, 1995; Solberg i Olweus, 2003). Rodne razlike uočljive su i u kasnijoj dobi. Istraživanje na uzorku dobi u rasponu od 18 do 58 godina pokazuje da su 71% muškaraca i 29% žena počinitelji nasilja (Wimmer, 2009). U kategoriji žrtava nasilja nije zabilježena tako velika razlika, 71% žena i 64% muškaraca izvještava da su bili žrtve nasilja. Rodne razlike u činjenju nasilja Turkel (2007) obrazlaže učinkom procesa socijalizacije. Naime, za dječake odnosno muškarce dozvoljeno je manifestiranje negativnih emocija poput ljutnje, izražavanje agresije te direktna konfrontacija. Za razliku od dječaka, djevojčice tijekom socijalizacije uče ne pokazivati ljutnju na način da odbacuju, ignoriraju te sabotiraju socijalne odnose. Razlika u socioemocionalnom razvoju između muškog i ženskog roda uvjetuje razliku u antisocijalnom ponašanju. Djevojke posti-

žu veće rezultate u sljedećim područjima: spoznaji o odbijanju nasilja, stavovima prema prosocijalnim vrijednostima i ponašanju, kooperativnom rješenju sukoba, poznavanju pozitivnog suočavanja s agresijom, socijalnoj osjetljivosti, pomaganju. Ovi atributi upućuju na veću razinu socioemocionalne adaptacije djevojaka u odnosu na mladiće koji postižu veće rezultate u područjima spoznaje da je nasilje dozvoljeno, o korištenju agresivnog načina rješenja sukoba, agresivne strategije u suočavanju s tuđim nasiljem, dominaciji, apatiji i odbacivanju (Garaigordobil, Maganto, Perez, Sansinenea, 2009). Treba reći da rezultati istraživanja rodnih razlika u vršnjačkom nasilju nisu konzistentni. Naime, u nekim istraživanjima nije pronađena razlika u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju obzirom na rod (Rajhvajn Bulat i Ajduković, 2012).

Velik broj radova posvećen je istraživanju vršnjačkog nasilja i prilagodbe djece i mladih. Rezultati istraživanja pokazuju da žrtva vršnjačkog nasilja u odnosu na svoje vršnjake ima niže samopoštovanje (Frisén, Jonsson i Persson, 2005; Sullivan, Farrell, Bettencourt, Helms, 2008; Marsh, Parada, Seeshing Yeung, Healey, 2001; Brajša-Žganec, Kotrla Topić i Raboteg-Šarić, 2009.). Vršnjačko nasilje u obje svoje manifestacije, povezano je sa samovrednovanjem i emocionalnim suočavanjem u vršnjačkim interakcijama (Andreou, 2001). U ovom kontekstu treba istaknuti da je adolescencija razvojni period velikih promjena na planu slike o sebi. Tjelesne promjene, promjene na kognitivnom, socijalnom i emocionalnom planu uvjetuju promjene u slici o sebi koja određuje ponašanje mlade osobe. Upravo zbog ovih promjena depresivnost, anksioznost, agresija, ovisnost, različiti oblici eksperimentiranja izraženiji su u adolescenciji (Vejmelka, 2012; Lacković.Grgin, 2006).

Počinitelji vršnjačkog nasilja imaju pozitivna stav prema agresiji i nasilju te nisko samopoštovanje (Olweus, 1978). Počinjeno vršnjačko nasilje je prediktivno za devijantno ponašanje, konzumiranje marihuane i alkohola u razdoblju od deset godina (Kim, Catalano, Haggerty, Abbott, 2011). S druge strane biti žrtva vršnjačkog nasilja nije povezano s anksioznošću i depresijom u mlađoj odrasloj dobi (McGee, Scott, McGrath, Williams, O'Callaghan, Bor, Najman, 2012). Žrtve vršnjačkog nasilja imaju iskustvo odbačenosti od vršnjaka (Hodges, Perry,

1999), imaju niže samopouzdanje od svojih vršnjaka i introvertni su (Rigby, 2002). Unatoč nekonzistentnim rezultatima istraživanja o povezanosti i prediktivnosti vršnjačkog nasilja internaliziranim i eksternaliziranim problemima u ponašanju kod mladih, može se zaključiti da mladi koji su nasilnici, počinitelji vršnjačkog nasilja imaju više eksternaliziranih problema u ponašanju (Ivarsson, Broberg, Arvidsson, Gillberg, 2005; Frisé, Bjarnelind, 2010; Menesini, Modena, Tani, 2009), dok djeca koja su žrtve nasilja imaju više internaliziranih problema u ponašanju kao što su anksioznost, depresija, povučenoost (Arseneault, Walsh, Trzesniewski, Newcombe, Caspi, Moffitt, 2006; Swearer Napolitano, Collins, Radliff, Wang, 2011; Ivarsson, Broberg, Arvidsson, Gillberg, 2005; Menesini i sur. 2009; Frisé, Bjarnelind, 2010). Takva djeca, prema procjeni nastavnika manje su sretna u školi i imaju manje prosocijalnog ponašanja u odnosu na djecu koja nisu uključena u vršnjačko nasilje (Arseneault i sur, 2006). Djeca, žrtve nasilja češće su depresivna i anksiozna te su sklonija suicidu u odnosu na drugu djecu (Craig, 1998; Rigby, 2002). Žrtve vršnjačkog nasilja mogu uz internalizirane imati i eksternalizirane probleme u ponašanju koji se manifestiraju agresijom i depresijom (Olweus, 1998) što se osobito odnosi na djevojčice (Arseneault i sur. 2006).

Vršnjačko nasilje i roditeljsko ponašanje

Mnogi čimbenici doprinose pojavi vršnjačkog nasilja, od genetske dispozicije, školskog okruženja te obiteljske interakcije (Rigby, 2013).

Obitelj je i zaštitni i rizični čimbenik u razvoju djeteta (Vulić-Prtorić, 2002), stoga je za pretpostaviti da ima značajnu ulogu u vršnjačkom nasilju. Istraživanja govore u prilog pretpostavci o značajnoj povezanosti vršnjačkog nasilja i kvalitete obiteljske interakcije. Učenici koji su uključeni u vršnjačko nasilje dolaze iz obitelji u kojima nedostaje pozitivne interakcije (Kim, Catalano, Haggerty, Abbott, 2011), u kojima roditelji koriste kažnjavanje i autoritaran roditeljski stil (Baldry, Farrington, 1998). Rezultati longitudinalnog istraživanja ukazuju da djeca koja su bila kažnjavana tijekom djetinjstva u kasnijoj dobi manifestiraju agresiju prema vršnjacima (Strassberg, Dodge, Pettit, Bates, 1994). Sumirajući rezultate istraživanja iz različitih država Rigby (2013) zaključuje da autoritaran roditeljski

stil ima značajnu ulogu u u počinjenom vršnjačkom nasilju u školi. Autoritarni roditelji postavljaju visoke zahtjeve i očekuju poslušnost od svoje djece. Takvi roditelji statusno su orijentirani, koriste roditeljski stil popraćen kažnjavanjem, ispadima ljutnje i bijesa, zahtjevni su i ne odgovaraju na potrebe djeteta. Općenito, adolescenti koji svoj odnos s jednim roditeljem procjenjuju lošim češće sudjeluju u vršnjačkom nasilju (Rigby, 1993). S druge strane roditeljska prezaštićenost povezana je s većom vjerojatnosti da dijete postane žrtva vršnjačkog nasilja (Smith, Mayron-Wilson, 1998). Rezultati istraživanja Georgiou i Stavrinides (2006) provedenog na ciparskim adolescentima navode na zaključak da su konflikti s roditeljima i samootkrivanje djeteta značajni prediktori činjenja vršnjačkog nasilja, dok je za žrtve vršnjačkog nasilja konflikt s roditeljima značajan prediktor. Majčin nadzor negativno je povezan s vršnjačkim nasiljem. Nedostajanje privrženosti s roditeljima i vršnjacima prediktivno je za činjenje i doživljavanje vršnjačkog nasilja (Nikiforou, Georgiou, Stavrinides, 2013). Izuzeće su rezultati dobiveni u Sjevernoj Koreji, koji pokazuju da ne postoji povezanost između autoritarnog roditeljstva i vršnjačkog nasilja što nesumnjivo govori o nužnosti kroskulturalnih istraživanja (Lee, Song, 2012, prema Rigby, 2013).

Cilj ovog istraživanja je dati doprinos spoznajama iz područja vršnjačkog nasilja (počinjeno vršnjačko nasilje, doživljeno vršnjačko nasilje), s naglaskom na povezanost s roditeljskim ponašanjem obzirom na rod.

Specifično, prvi problem istraživanja bio je utvrditi moguće rodne razlike u nasilju među vršnjacima zasebno za doživljeno i počinjeno vršnjačko nasilje te njihovu prevalenciju. Drugi problem bio je ispitati povezanost doživljenog i počinjenog vršnjačkog nasilja s roditeljskim ponašanjem te moguće razlike u roditeljskom ponašanju kod različitih oblika vršnjačkog nasilja.

Promatrajući rodne razlike obzirom na iskustvo žrtve i počinitelja vršnjačkog nasilja, pretpostavljamo da su adolescenti češće počinitelji, a adolescentice češće žrtve vršnjačkog nasilja. Ova hipoteza proizlazi iz rezultata brojnih istraživanja, ali i spoznaja iz područja socijalne razvojne psihologije koja rodne razlike pripisuje razlikama u procesu socijalizacije muške i ženske djece.

Nadalje, pretpostavka od koje polazimo u ovom istraživanju temelji se na teorijskim tezama o značajnoj ulozi roditeljstva na ponašanje djece i mladih jednako kao i na rezultate istraživanja koja upućuju da je roditeljsko ponašanje značajno u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Uzorak

Istraživanje je provedeno tijekom lipnja 2013. godine na učenicima sedmih i osmih razreda osnovnih škola u Rijeci. Ukupno je sudjelovalo 172 ispitanika sedmih i osmih razreda osnovne škole, od čega je 54,6% djevojčica i 45,4% dječaka.

Postupak

Budući da je predmet istraživanja vršnjačko nasilje koje djeca doživljavaju ili čine u školi, za suglasnost o provedbi istraživanja upitane su ravnateljice škola. Nakon njihova pristanka, obzirom na malodobnost ispitanika i osjetljivost tematike, zatražena je suglasnost roditelja te je istraživanje provedeno u suradnji sa školskim pedagogom. Učenicima je rečeno da je sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno te da mogu sami odlučiti žele li sudjelovati ili ne.

Ispitanicima i njihovim roditeljima, obrazloženo je da se istraživanje provodi u znanstvene svrhe, te da će se prikupljeni podaci koristiti isključivo u te svrhe i da nitko drugi osim istraživača, neće dobiti njihove podatke na uvid.

Ispitivanje je provedeno u razredu za vrijeme trajanja redovite nastave u trajanju od jednog školskog sata. Po završetku ispunjavanja upitnika, učenici su popunjene upitnike ubacili u kutiju kako bi se zajamčila anonimnost odgovora učenika.

Mjerni instrumenti

Skala vršnjačkog nasilja (Rimac, Ogresta, Rajter, Sušac, Zorec, 2012)

Ovim upitnikom je utvrđena učestalost i pojavnost oblika nasilja u školi te postotak učenika koji su uključeni u nasilje kao nasilnici i kao žrtve. Sastoji se od 18 tvrdnji koje se odnose na doživlje-

no vršnjačko nasilje, te od 18 njima identičnih tvrdnji koje se odnose na počinjeno vršnjačko nasilje, čineći tako dvije skale: skalu doživljenog vršnjačkog nasilja i skalu počinjenog vršnjačkog nasilja.

Ispitanici su znakom X označili učestalost doživljenog/počinjenog nasilja u posljednjoj godini dana. Bodovanjem odgovora učestalost „Nikad“ nosi 1 bod, „Jednom“ 2 boda, „Nekoliko puta godišnje“ 3 boda, „Jednom mjesečno“ 4 boda, „Jednom tjedno“ 5 bodova, „Nekoliko puta tjedno“ 6 bodova. Pitanjima od 1-6 mjeri se verbalno nasilje („*Vikali i derali se na tebe vrlo glasno i agresivno.*“), pitanja 7-8 mjere fizičko nasilje („*Udarali te ili namjerno gurnuli.*“), pitanja 9-10 mjere emocionalno nasilništvo, tj. neizravno nasilje („*Isključili te iz društva vršnjaka.*“), pitanja od 11-12 mjere ekonomsko nasilje („*Tražili od tebe novac ili te prisilili da kupiš nešto što ne želiš.*“), pitanje 13 mjeri ponovo fizičko nasilništvo, pitanje 14 mjeri seksualno nasilje („*Uznemiravali te na seksualni način.*“), pitanja 15-17 mjere cyberbullying („*Koristili Facebook ili Internet kako bi te vrijeđali ili ponižavali.*“), te pitanje 18 koje je otvoreno za bilo kakvu primjedbu ispitanika koju on smatra da je potrebno navesti („*Bili nasilni prema tebi na neki drugi način?*“). Obje skale pokazuju zadovoljavajuću pouzdanost. Pouzdanost skale doživljenog vršnjačkog nasilja izražena koeficijentom unutarne konzistencije iznosi Cronbach alpha=0.92, a koeficijent unutarne konzistencije za skalu počinjenog vršnjačkog nasilja iznosi Cronbach alpha=0.86. Slične karakteristike ove dvije skale pokazuju i u nekim drugim istraživanjima (Rajhvajn Bulat i Ajduković, 2012).

Skala percepcije roditeljskog ponašanja (Macuka 2007)

Skala ispituje percepciju roditeljskog ponašanja na dimenziji emocionalnosti i kontrole. Sastoji se od 25 tvrdnji od čega se 15 tvrdnji odnosi na komponentu *Emocionalnosti* (emocije koje roditelj manifestira u odnosu na dijete u različitim situacijama), a 10 tvrdnji odnosi se na komponentu *Psihološke kontrole* (postupci kojima roditelji modificiraju ponašanje i doživljavanje djeteta). Komponenta emocionalnosti obuhvaća pozitivan i negativan emocionalni odnos (prihvatanje – 7 tvrdnji i odbijanje – 8 tvrdnji). Zadatak ispitanika je da, na trostupanjskoj ljestvici, zaokruži u kojoj mjeri je navedena tvrdnja za njega

točna, pri čemu 1 znači netočno, 2 djelomično točno i 3 točno. Sve subskale, odvojeno za majku i oca, imaju zadovoljavajući koeficijent unutarnje konzistencije (od Cronbach alpha=0.78 za subskalu prihvaćanje od oca do Cronbach alpha=0.87 za subskalu odbacivanje od majke). O zadovoljavajućoj pouzdanosti subskala percepcije roditeljskog ponašanja izvješćuje autorica skale (Macuka, 2007).

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rodne razlike i prevalencija doživljenog i počinjenog vršnjačkog nasilja

Prvi korak u obradi rezultata bio je utvrditi postoji li razlika u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju između adolescenata i adolescentica. Obzirom na izrazito pozitivno asimetrične distribucije rezultata i na skali doživljenog i na skali počinjenog vršnjačkog nasilja (Kolmogorov – Smirnov test za skalu doživljenog vršnjačkog nasi-

lja iznosi $K-S=0.21$; $p<0.01$, indeks asimetrije je 2.76, zakrivljenost krivulje 9.12, $C=24$, $Q=25.5$, a za skalu počinjenog vršnjačkog nasilja $K-S=0.19$; $p<0.01$, indeks asimetrije je 2.16, zakrivljenost krivulje 5.37, $C=23.5$, $Q=20.4$), korišteni su neparametrijski postupci obrade rezultata.

Razlike obzirom na rod adolescenata testirane su Mann-Whitneyevim U-testom. Rezultati ukazuju na zaključak da ne postoji statistički značajna razlika između adolescenata i adolescentica u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju (doživljeno vršnjačko nasilje ($U=2993,000$; $p=0.15$, počinjeno vršnjačko nasilje $U=3218,500$; $p=0.57$). Drugim riječima djevojke i mladići se ne razlikuju u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju. Iz tog razloga sve analize koje slijede učinjene su zajedno za adolescente i adolescentice.

U svrhu odgovora na pitanje o prevalenciji, u Tablici 1 prikazani su postotci odgovora na svim tvrdnjama skale doživljenog i počinjenog vršnjačkog nasilja.

Tablica 1. Učestalost pojedinog oblika doživljeno i počinjenog vršnjačkog nasilja u proteklih godinu dana

	Doživljeno vršnjačko nasilje (%)*					Počinjeno vršnjačko nasilje (%)*						
	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
1. Vikanje ili deranje (agresivno)	45.93	20.34	20.34	3.49	5.23	4.65	43.27	24.56	22.81	2.34	4.68	2.34
2. Vrijeđanje i nazivanje pogrđnim imenima	48.26	14.53	23.26	3.49	4.07	6.40	48.26	22.94	19.41	3.53	2.35	3.53
3. Poticanje drugih vršnjaka na vrijeđanje ili ponižavanje	69.19	13.37	8.14	2.91	2.33	4.07	78.82	12.35	7.06	1.18	0.00	0.59
4. Ogovaranje	25.15	20.47	30.41	4.68	7.60	11.7	31.58	20.74	26.32	7.60	8.19	5.85
5. Pisanje grafita ili poruka u svrhu vrijeđanja ili ponižavanja	86.05	5.81	3.33	1.74	0.58	3.49	91.18	2.94	4.12	0.00	0.00	1.76
6. Prijetnja udarcima ili ozljedama	72.67	15.70	5.23	1.74	2.33	2.33	73.68	11.11	4.48	3.51	4.09	2.92
7. Udaranje ili namjerno guranje	59.88	17.44	9.88	4.07	4.07	4.65	71.18	12.94	6.47	3.53	2.94	2.94
8. Izudaranje predmetom ili šakom	91.23	4.07	0.58	0.00	1.16	2.91	94.15	2.34	2.92	0.00	0.00	0.58
9. Odbijanje pričanja	64.91	21.64	7.02	2.34	0.00	4.09	57.89	22.81	11.11	1.75	1.17	5.26
10. Isključivanje iz društva vršnjaka	73.26	12.79	5.81	2.33	2.33	3.49	84.81	10.59	1.18	1.18	1.76	0.59
11. Traženje novaca ili prisiljavanje na kupnju	88.30	6.43	1.75	0.58	0.58	2.34	91.81	3.51	2.34	0.58	1.17	0.58
12. Namjerno uništavanje ili oduzimali stvari	74.85	12.28	6.43	1.17	1.17	4.09	88.30	7.60	1.75	0.58	0.58	1.17
13. Tjeranje te ili prisiljavanje na nešto	81.40	11.07	3.49	1.16	1.16	1.74	91.23	3.51	3.51	0.00	0.00	0.75
14. Uznemiravanje na seksualan način	88.95	4.65	4.65	0.58	0.00	1.16	93.57	1.75	1.75	1.17	1.17	0.58
15. Korištenje SMS ili MMS poruke u svrhu vrijeđanja ili ponižavanja	88.95	4.65	2.91	0.58	0.58	2.33	91.81	7.01	0.00	0.00	1.17	0.00
16. Korištenje Facebook ili Internet u svrhu vrijeđanja ili ponižavanja	80.81	6.98	6.98	1.16	0.58	3.49	81.87	11.70	3.51	1.75	0.00	1.17
17. Snimanje ili fotografiranje u ponižavajućim ili neugodnim situacijama	84.88	10.47	2.91	0.00	0.58	1.16	83.30	8.19	1.17	1.75	0.00	0.58
18. Neki drugi oblik nasilja	93.57	2.34	2.34	0.00	0.58	1.17	92.40	4.09	2.34	0.58	0.00	0.58

* Postotak odgovora na skali od 0 do 6 pri čemu brojevi znače: 0-nikad, 1-jednom, 2-nekoliko puta godišnje, 3-jednom mjesečno, 4- jednom tjedno, 5- nekoliko puta tjedno

Može se zaključiti da adolescenti u najvećoj mjeri od svojih vršnjaka doživljavaju različite oblike verbalnog nasilja kao što su ogovaranje, zatim vrijeđanje, vikanje i odbijanje pričanja. Od fizičkog nasilja među najčešćim oblicima pojavljuju se udaranje i namjerno uništavanje stvari. Slično je i s počinjenim vršnjačkim nasiljem. Naime, najčešći oblici činjenja nasilja su ogovaranje i odbijanje pričanja te vrijeđanje i prijetnja. Od fizičkih oblika nasilja najčešće koriste udaranje i guranje.

Povezanost vršnjačkog nasilja i percepcije roditeljskog ponašanja

Kako bismo odgovorili na pitanje o povezanost između varijabli vršnjačkog nasilja i roditeljskog ponašanja korišten je Spearmanov koeficijent korelacije, a rezultati su prikazani u Tablici 2. Možemo uočiti da postoji značajna povezanost između svih ispitivanih varijabli. Sve dimenzije roditeljskog ponašanja značajno su povezane s počinjenim, a osobito s doživljenim vršnjačkim nasiljem. Naime, veće su korelacije između doživljenog vršnjačkog nasilja i roditeljskog ponašanja u odnosu na korelacije između počinjeno vršnjačko nasilje i roditeljskog ponašanja. Također je uočljiva visoka korelacija između dva mjerena oblika vršnjačkog nasilja ($r=0.60$).

Ispitivanje razlike u percepciji roditeljskom ponašanju kod različitih oblika vršnjačkog nasilja

Kako bismo odgovorili na pitanje o mogućim razlikama u percepciji roditeljskog ponašanja kod različitih oblika vršnjačkog nasilja, podijelili smo sudionike istraživanja u tri kategorije temeljem zbroja rezultata na svim tvrdnjama. Prvu kategoriju

činili su oni adolescenti koji su se izjasnili da nikad nisu bili žrtve nasilja i da su jednom bili žrtve, drugu skupinu činili su adolescenti koji su se izjasnili da su nekoliko puta godišnje i jednom mjesečno bili žrtve vršnjačkog nasilja, a treću skupinu činili su adolescenti koji su jednom tjedno i nekoliko puta tjedno doživjeli vršnjačko nasilje. Isto je učinjeno za skalu počinjenog vršnjačkog nasilja. Na taj način formirali smo 6 kategorija: vrlo često žrtva/nasilnik, ponekad žrtva/nasilnik, rijetko i nikad žrtva/nasilnik. Treba naglasiti da nema odgovora u kategoriji vrlo često nasilnik, stoga u sljedećim analizama ta kategorija ne postoji. Izraženo u postocima 85.38% djece spada u prvu kategoriju – rijetko i nikad nisu bili žrtve vršnjačkog nasilja, 11.38% je ponekad bilo žrtva vršnjačkog nasilja, a 2.99% djece izjavljuje da su vrlo često bili žrtve nasilja. Nadalje, 88.55% djece izjavljuje da rijetko i nikad nisu bili počinitelji vršnjačkog nasilja, a njih 11.45% izjavljuje da su to ponekad činili. Temeljem tako dobivenih kategorija za doživljeno vršnjačko nasilje (vrlo često žrtva, ponekad žrtva, rijetko i nikad žrtva) i počinjeno vršnjačko nasilje (ponekad počinitelj, rijetko i nikad počinitelj), provedeno je testiranje razlike u svrhu dobivanja uvida o mogućim razlikama u roditeljskom ponašanju obzirom na učestalost iskustva žrtve odnosno počinitelja vršnjačkog nasilja. Razlike u navedenim varijablama provjeravane su neparametrijskim testovima (Kruskal-Walisov test za doživljeno vršnjačko nasilje i Mann-Whitneyev U-test za počinjeno vršnjačko nasilje). Za tri kategorije doživljenog vršnjačkog nasilja (vrlo često žrtve, ponekad žrtve, rijetko i nikad žrtve) razlika je zabilježena u sljedećim roditeljskim postupcima: prihvaćanje od oca ($C=20, Q=3, R=12; \chi^2=15.34, p=0.000$), odbacivanje od majke ($C=9, Q=4, R=16;$

Tablica 2. Rezultati korelacijske analize ispitivanih varijabli

Varijable	1	2	3	4	5	6	7	8
otac-odbacivanje	1,00							
otac-prihvatanje	-0,61**	1,00						
otac-kontrola	0,44**	-0,46**	1,00					
majka-odbacivanje	0,77**	-0,48**	0,39**	1,00				
majka-prihvatanje	-0,48**	0,64**	-0,28**	-0,69**	1,00			
majka-kontrola	0,39**	-0,41**	0,70**	0,55**	-0,51**	1,00		
Žrtva vršnjačkog nasilja	0,40**	-0,40**	0,38**	0,34**	-0,30**	0,51**	1,00	
Počinitelj vršnjačkog nasilja vršnjacima	0,22**	-0,22**	0,34**	0,17*	-0,29**	0,44**	0,60**	1,00

* $p<0,05$

** $p<0,001$

$\chi^2=9.96, p=0.007$) i kontrola od majke ($C=14, Q=5, R=20; \chi^2=17.40, p=0.000$). Žrtve vršnjačkog nasilja češće su adolescenti koji su manje prihvaćeni od svojih očeva ($C=17, Q=2, R=7$) od adolescenata koji svoje očeve procjenjuju podržavajućim ($C=21, Q=3, R=12$). Istovremeno mladi koji su često izloženi vršnjačkom nasilju majke doživljavaju nepodržavajućim ($C=12, Q=13, R=15$) i kontrolirajućim ($C=21, Q=3, R=15$), u odnosu na adolescente koji su rijetko ili nikad bili izloženi nasilju (Odbijanje od majke $C=8, Q=2, R=15$; kontrola od majke $C=14, Q=4, R=29$).

Za kategorije počinjenog vršnjačkog nasilja (ponekad počinitelj, rijetko i nikad počinitelj) zabilježena je razlika kod sljedećih dimenzija roditeljskog ponašanja: prihvaćanje od oca ($C=20, Q=3, R=12; p=0.04$), kontrola od oca ($C=13, Q=5, R=20; p=0.007$), prihvaćanje od majke ($C=19, Q=4, R=14; p=0.000$) i kontrola od majke ($C=14, Q=5, R=20; p=0.000$). Ponekad su nasilnici mladi koji očeve ne doživljavaju podržavajućim ($C=19, Q=2, R=8$) u odnosu na mlade koji nisu počinitelji vršnjačkog nasilja ($C=20, Q=2, R=12$), jednako tako kod mladih koji su češće nasilnici od očeva doživljavaju više psihološke kontrole ($C=17, Q=6, R=14$) u odnosu na mlade koji nisu nasilnici ($C=13, Q=4, R=20$). Počinitelji vršnjačkog nasilja također i majke doživljavaju manje podržavajućim ($C=16, Q=4.5, R=13$) i više kontrolirajućim ($C=18, Q=3, R=10$) u odnosu na mlade koji nisu nikad bili počinitelji vršnjačkog nasilja i koji svoje majke doživljavaju podržavajućim ($C=19, Q=3, R=14$) i manje kontrolirajućim ($C=14, Q=4, R=20$).

Dobiveni rezultati pokazuju da je moguća diferencijacija roditeljskog ponašanja u ovisnosti na razinu doživljenog i počinjenog vršnjačkog nasilja.

RASPRAVA

Jedan od problema ovog istraživanja bio je ispitati postoje li rodne razlike u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju i koja je prevalencija mjerenih oblika vršnjačkog nasilja. Rezultati istraživanja u ovom području nisu konzistentni, iako se uglavnom ističe zaključak da su dječaci češće počinitelji, a djevojčice češće žrtve vršnjačkog nasilja (Vejmelka, 2012; Wimmer, 2009; Marušić, Pavin Ivanec, 2008; Turkel, 2007; Baldry, 2003; Leadbeater i sur., 1999). Rezultati našeg istraživanja ne potvrđuju ovu tezu

već ukazuju da ne postoji razlika u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju između adolescenata i adolescentica. Dakle, mladi bez obzira na rod podjednako su izloženi nasilju i podjednako često ga čine. Ovaj rezultat na određeni način i ne iznenađuje. Autori su uglavnom suglasni da kada je riječ o nasilničkom ponašanju, fizičko nasilje prisutnije je kod dječaka, dok je socijalno i instrumentalno prisutnije kod djevojaka međutim, promatrajući ukupnost (što je osobina ovog istraživanja) može se reći da je razina nasilničkog ponašanja jednaka kod mladića i djevojaka ((Underwood, 2003., Coyne i sur., 2011). Često dobivene rodne razlike mogu ležati u nedostatku metode samoiskaza kod koje djevojke nisu sklone priznati svoje nasilničko ponašanje koje za njih nije socijalno prihvaćeno (Marušić, Pavin Ivanec, 2008). U tom kontekstu autori upozoravaju o pogrešnoj percepciji da je socijalna agresivnosti prisutnija kod djevojaka, a fizička kod mladića, što je prema njihovom tumačenju rezultat favoriziranja rodni razlika, odnosno stvaranje rodni stereotipa koje potiču mediji (Coyne i sur., 2011; Paczkowski, 2003). Rodne razlike u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju u svojem istraživanju nisu pronašli neki drugi autori (Rajhvajn Bulat i Ajduković, 2012). Rezultati našeg istraživanja, koji doživljeno i počinjeno vršnjačko nasilje mjere jednom dimenzijom, odnosno manifestnim oblikom, nisu potvrdili hipotezu o rodni razlikama u doživljenom i počinjenom vršnjačkom nasilju.

Sljedeće pitanje odnosi se na učestalost doživljenog i počinjenog vršnjačkog nasilja. Općenito, adolescenti izvješćuju o češćoj izloženosti vršnjačkom nasilju u odnosu na činjenje vršnjačkog nasilja što je u skladu s rezultatima Svjetske zdravstvene organizacije iz 2006. Najučestaliji oblici doživljenog nasilja su redom ogovaranje, vrijeđanje i nazivanje pogrdnim imenima, vikanje i deranje potom udaranje i namjerno guranje, odbijanje pričanja, namjerno uništavanje stvari, poticanje drugih na vrijeđanje i ponižavanje, pisanje grafita, isključivanje, iznuđivanje novca te korištenje SMS ili MMS poruka u svrhu vrijeđanja. Može se zamijetiti da su adolescenti najčešće (nekoliko puta tjedno) žrtve psihičkog nasilja osobito ogovaranja i vrijeđanja, a nešto rjeđe fizičkog kao što je guranje, udaranje i iznuđivanje novca. Čini nam se važnim istaknuti da je čak 30% djece nekoliko puta godišnje bilo izloženo ogovara-

nju, 23,26% vrijeđanju, njih 20,34% je bilo izloženo vikanju i deranju, skoro 10% djece je bilo izloženo udaranju i guranju, 6,43% namjernom uništavanju ili oduzimanju stvari i njih 4,65% bilo je izloženo seksualnom uznemiravanju. Slično je i s počinjenim nasiljem. Adolescenti izvješćuju da su nekoliko puta tjedno činili redom sljedeće: ogovarali, odbijali pričati, vrijeđali i nazivali pogrđnim imenima, prijetili udarcima, udarali i namjerno gurali i vikali i derali se. U kategoriji odgovora „nekoliko puta godišnje“ ističu se: ogovaranje (26.32%), vikanje ili deranje (22.81%), vrijeđanje i nazivanje pogrđnim imenima (19.41%), udaranje i guranje (6.47%), prijetnja udarcima (4.48%), pisanje grafita u svrhu vrijeđanja (4.12), tjeranje i prisiljavanje te korištenje SMS ili MMS poruka u svrhu vrijeđanja ili ponižavanja (3.51%). Sumirajući rezultate koji ukazuju na učestalost doživljenog vršnjačkog nasilja 2.99% adolescenata izjavljuje je vrlo često, a 11.38% ponekad bilo izloženo vršnjačkom nasilju. Počinitelja vršnjačkog nasilja ima 11.45% koji izjavljuju da su ponekad (nekoliko puta godišnje i/ili jednom mjesečno) činili nasilje svojim vršnjacima. Dobiveni rezultati slični su rezultatima drugih istraživanja (Rajhvajn Bulat, Ajdukovi, 2012). Važno je istaknuti kako su doživljeno i počinjeno vršnjačko nasilje značajno povezani ($r=0.60$) što upućuje na zaključak o većem broju adolescenata koji su istovremeno i žrtve i nasilnici.

Sljedeće pitanje na koje smo pokušali odgovoriti ovim istraživanjem je odnos između vršnjačkog nasilja i roditeljskog ponašanja. Temeljem korelacijske analize, može se zaključiti da je roditeljsko ponašanje značajno povezano s doživljenim i s počinjenim vršnjačkim nasiljem. Djeca očeva i majki koji ih odbacuju, ne prihvaćaju i psihološki kontroliraju češće su žrtve vršnjačkog nasilja. Također, češće su počinitelji vršnjačkog nasilja djeca koju očevi i majke odbijaju, ne prihvaćaju i kontroliraju. Konzistentno rezultatima drugih istraživanja, možemo zaključiti da je roditeljsko ponašanje značajno za vršnjačko nasilje (Rigby, 2013; Kim i sur, 2011; Paczkowski, 2003); Strassberg i sur. 1994). Autoritarno roditeljstvo opisano nedostatkom razumijevanja i podrške s jedne strane i psihološke kontrole s druge strane, rezultira čestim sukobima između roditelja i djeteta, a konflikt roditelj – dijete pokazao se značajnim prediktorom vršnjačkog nasilja (Georgiou i Stavrinides, 2006).

Značajno je primijetiti da postoji visoka korelacija između roditeljskog ponašanja očeva i majki što ukazuje na zaključak o konzistentnosti i usklađenosti njihova ponašanja u odnosu na adolescenta. Razlog za to možemo pronaći u tumačenju Paczkowskog (2003), koji smatra da je rana adolescencija doba razvijanja autonomije i odvajanja od roditelja što rezultira češćim problemima u ponašanju u odnosu na koje roditelji zauzimaju sličan stav, a time i slično ponašanje u odnosu na adolescenta.

Posljednje pitanje na koje smo pokušali odgovoriti odnosi se na moguće razlike u roditeljskom ponašanju obzirom na učestalost vršnjačkog nasilja među adolescentima. Rezultati ovog istraživanja potvrđuju da se obzirom na učestalost doživljenog i počinjenog vršnjačkog nasilja razlikuju neke od dimenzija roditeljskog ponašanja što ide u prilog rezultatima drugih istraživanja (Strassberg, 1994; Rigby, 2013).

Općenito govoreći adolescenti koji su izjavili da su često bili žrtve vršnjačkog nasilja u odnosu na one koji su rijetko ili nikad bili žrtve, svoje očeve opisuju kao one koji ih manje prihvaćaju, ne pružaju podršku, nisu usmjereni na njih i ne pokazuju pozitivne emocije. Istovremeno svoje majke opisuju kontrolirajućim i doživljavaju ih bez pozitivnih emocija, podrške i brige. Čini se da je osobito negativan odnos s majkom značajan u doživljenom vršnjačkom nasilju. Nedostatak privrženog, povjerljivog i pouzdanog odnosa s majkom iskustvo je koje je povezano s doživljenim vršnjačkom nasiljem. Takva djeca češće su mete drugih vršnjaka. Dosadašnja istraživanja daju slične rezultate ističući da je prezaštićenost od majke povezana s doživljenim vršnjačkim nasiljem (Georgiou, 2008a), jednako kao i odbijanje od majke, njezina kritičnost i sarkastičnost (Rigby, 1993a) onemogućujući tako razvoj autonomije kod adolescenata (Rican, Klicperova i Koucka, 1993).

Promatrane dvije kategorije počinjenog vršnjačkog nasilja također uključuju različite roditeljske stilove u smjeru lošijeg roditeljskog ponašanja kod adolescenata koji su ponekad bili počinitelji vršnjačkog nasilja. Ove razlike odnose se na dimenzije prihvaćanja i kontrole od oba roditelja. Mladi koji svoje očeve i majke doživljavaju kontrolirajućim i koji od njih ne doživljavaju pozitivne emocije, brigu i podršku češće su počinitelji

nasilja u odnosu na djecu koja svoje roditelje ne doživljavaju kontrolirajućim i koji s roditeljima imaju podržavajući odnos. Dakle, nedostatak podržavajućeg roditeljstva i roditeljska kontrola dimenzije su koje diferenciraju adolescente obzirom na učestalost činjenja vršnjačkog nasilja. Mladi koje roditelji psihološki kontroliraju, a istovremeno nedovoljno podržavaju i prihvaćaju, vjerojatno takve obrasce ponašanja prenose u vršnjačko okruženje čineći nasilje. Ovi rezultati u skladu su s rezultatima ranijih istraživanja (Kim i sur., 2011; Baldry, Farrington, 1998; Strassberg i sur., 1994; Rigby, 2013) koji ističu značajnu ulogu roditeljskog kažnjavanja i autoritarnog roditeljstva na pojavu nasilja među mladima. U tom kontekstu osobito se ističe majčina kontrola kao što pokazuju i druga istraživanja (Georgiou, 2008a; Georgiou i Stavrinides, 2006).

Rezimirajući rezultate koji se odnose na istraživanje uloge roditeljskog ponašanja na doživljeno i počinjeno vršnjačko nasilje, možemo zaključiti da kategorije i doživljenog i počinjenog vršnjačkog nasilja pokazuju jako dobru diferencijaciju roditeljskog ponašanja. Kontekstualni čimbenici poput neadekvatnog roditeljstva imaju značajnu ulogu u vršnjačkom nasilju (Georgiou, 2008). Djeca koja roditelje doživljavaju podržavajućim, toplim, usmjerenim i ne kontrolirajućim u smislu slobode rjeđe su žrtve i počinitelji vršnjačkog nasilja. Oni se bolje snalaze u skupini vršnjaka, prihvaćeni su, uspješnije se adaptiraju na školsku sredinu postižući bolji školski uspjeh ponašajući se socijalno prilagođeno (Georgiou, 2008a).

OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA

Unatoč doprinosu ovog istraživanja spoznajama iz područja vršnjačkog nasilja, čini nam se važnim istaknuti kritike i smjernice za buduća istraživanja. Istraživanja rodnih razlika trebala bi se temeljiti na različitim izvorima kako bi se dobila cjelovitija slika nasilničkog ponašanja kod djece i adolescenata. Također, mjerenje različitih

aspekata nasilničkom ponašanja (fizičkog, psihičkog, seksualnog) kako kod doživljenog tako i kod počinjenog dalo bi jasniju sliku ovog fenomena. Rezultati istraživanja govore u prilog različite manifestacije agresije obzirom na rod pri čemu su djevojčice sklonije relacijskoj agresiji i socijalnoj izolaciji (Underwood, 2003) te bi buduća istraživanja trebala fenomen počinjenog i doživljenog nasilja mjeriti kroz različite manifestne oblike, kako bismo bolje razumjeli njihovu ulogu u ponašanju adolescenata različitog roda. Nadalje, ovo istraživanje je korelacijskog tipa te je neopravdano izvoditi uzročno-posljedične zaključke. Longitudinalno istraživanje vršnjačkog nasilja dalo bi odgovor o dinamici razvoja od djetinjstva, preko adolescencije do odrasle dobi. Na kraju treba istaknuti važnost permanentnog praćenja vršnjačkog nasilja kako bismo dobili uvid u moguće promjene u procesu socijalizacije kod mladića i kod djevojaka u aktualnom trenutku.

ZAKLJUČAK

Ispitivanjem rodnih razlika u ovom istraživanju nismo potvrdili pretpostavku o razlikama u vršnjačkom nasilju među adolescentima. Naime, adolescenti i adolescentice u jednakoj su mjeri izloženi vršnjačkom nasilju i u jednakoj mjeri ga čine. Njih 11.38% je ponekad bilo žrtva vršnjačkog nasilja, a 2.99% adolescenata izjavljuje da su vrlo često bili žrtve nasilja dok je 11.45% mladih ponekad činilo vršnjačko nasilje. Od oblika vršnjačkog nasilja osobito se ističe psihičko nasilje, dok je fizičko znatno manje prisutno.

Što se tiče obiteljskih varijabli i njihovog odnosa s vršnjačkim nasiljem, poput drugih istraživanja potvrđujemo pretpostavku o značajnoj povezanosti dimenzija roditeljskog ponašanja s doživljenim i počinjenim vršnjačkim nasiljem. Također, potvrdili smo mogućnost razlikovanja roditeljskog ponašanja u odnosu na učestalost doživljenog i počinjenog vršnjačkog nasilja.

LITERATURA

- Andreou, E. (2001): Bully/Victim Problems and their Association with Coping Behaviour in Conflictual Peer Interactions Among School-age Children, *Educational Psychology*, 21, 1, 59-66.
- Arseneault, L., Walsh, E., Trzesniewski, K., Newcombe, R., Caspi, A., & Moffitt, T.E. (2006): Bullying victimization uniquely contributes to adjustment problems in young children: A nationally representative cohort study, *Pediatrics*, 118, 130-138.
- Baldry, A.C. (2003): Bullying at School and Exposure to Domestic Violence, *Child Abuse & Neglect*, 27-7, 713-732.
- Baldry, A.C., Farrington, D.P. (1998): Parenting influences on bullying and victimization, *Legal and Criminological Psychology*, 3, 2, 237-254.
- Bilić, V., Karlović, A. (2004): *Nasilje među djecom*. Zagreb: Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba.
- Brajša Žganec, A., Kortla-Topić, M. & Raboteg Šarić, Z. (2009): Povezanost individualnih karakteristika učenika sa strahom od škole i izloženosti nasilju od strane vršnjaka u školskom okruženju, *Društvena istraživanja*, 18 (4-5), 717-738.
- Buljan Flander, G. Durman Marijanović, Z. i Čorić Špoljar, R. (2007): Pojava nasilja među djecom s obzirom na rod, dob i prihvaćenost/odbačenost u školi, *Društvena istraživanja*, 16, 1-2, 157-174.
- Craig, W.M. (1998): The relationship among bullying, victimization, depression, anxiety, and aggression in elementary school children, *Personality and Individual Differences*, 24, 123-130.
- Elez, K. (2003): *Nasilništvo i samopoimanje u djece osnovnoškolske dobi*. (neobjavljeni diplomski rad), Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišt.u Zagrebu.
- Frisén, A., Bjarnelind, S. (2010): Health-relates quality of life of life and bullying in adolescence, *Acta Paediatrica*, 99, 4, 597-603.
- Frisén, A., Jonsson, A., Persson, C. (2005): Adolescents' perception of bullying: who is the victim? Who is the bully? What can be Done to stop bullying?, *Adolescence*, 4, 168, 750-761.
- Garaigordobil, M., Maganto, C., Pérez, J.I., Sansinenea, E. (2009): Gender Differences in Socioemotional Factors during Adolescence and Effects of a Violence Prevention Program, *Journal of Adolescent Health*, 44, 468-477.
- Georgiou, S.N. (2008): Parental style and child bullying and victimization experiences at school, *Social Psychology of Education*, 11, 3, 213-227.
- Georgiou, S.N. (2008a): Bullying and victimization at school: The role of mothers, *British Journal of Educational Psychology*, 78, 109-125.
- Georgiou, S., Stavrinides, P. (2006): Parenting at home and Bullying at School, *Social Psychology and Education*, 9, 2, DOI 10.1007/s11218-012-9209-z.
- Coyne, S.M., Nelson, D.A., Underwood, M. (2011): *Aggression in Children*. U Smith, P.K., Hart, C.H. (ur.): *Childhood Social Development*. (491-510). UK: Wiley-Blackwell.
- Hodges, E.V., Perry, D.G. (1999): Personal and interpersonal antecedents and consequences of victimization by peers, *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 4, 677-685.
- Ivarsson, T., Broberg, G., Arvidsson, T., Gillberg, C. (2005): Bullying in adolescence: Psychiatric problems in victims and bullies as measured by the Youth Self Report (YSR) and the Depression Self-Rating Scale (DSRS), <http://informahealthcare.com/doi/abs/10.1080/08039480500227816>
- Kim, Min Jung., Catalano, R., Haggerty, K., Abbott, R. (2011): Bullying at Elementary School and Problem behaviour in Young Adulthood: A Study of Bullying, Violence, and Substance Use from Age 11 to Age 21, *Crim Behav Ment Health*, 21, 2, 136-144.
- Lacković-Grgin, K. (2008): *Psihologija adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Leadbeater, B.J., Kuperminc, G.P., Blatt, S.J., Hertzog, C. (1999): A Multivariate Model of Gender Differences in Adolescents' Internalizing and Externalizing Problems, *Development Psychology*, 35, 5, 1268-1282.
- Macuka, I. (2007): Skala percepcije roditeljskog ponašanja – procjena valjanosti, *Suvremena psihologija*, 10 (2), 79-99.
- Marsh, H., Parada, R., Seeshing Yeung, A. & Healey, J. (2001): Aggressive school troublemakers and victims: A longitudinal model examining the pivotal role of self concept, *Journal of Educational Psychology*, 93 (2), 411-419.
- Marušić, I., Pavin Ivanec T. (2008): Praćenje vršnjačkog nasilja u osnovnim školama: rodne razlike u učestalosti i vrstama nasilnog ponašanja, *Ljetopis socijalnog rada*, 15, 1, 5-19.
- McGee, T., Scott, J., McGrath, J., Williams, G., O'Callaghan, M., Bor, V., Najman, J. (2012): Young adult problem behaviour outcomes of adolescent bullying, *Journal of Aggression, Conflict, and Peace Research*, 32, 110-114.
- Menesini, E., Modena, M., Tani, F. (2009): Bullying and victimization in adolescence: Concurrent and stable roles and psychological health symptoms, *The Journal of Genetic Psychology*, 170, 2, 115-133.
- Nikiforou, M., Georgiou, S.N., Stavrinides, P. (2013): Attachment to Parents and Peers as a Parameter of Bullying and Victimization, *Journal of Criminology*, <http://dx.doi.org/10.1155/2013/484871>
- Olweus, D. (1999): Sweden. U Smith, P.K., Morita, Y., Junger-Tas, J., Olweus, D., Catalano, R.F., Slee, P. (Ur.): *The nature of school bullying: A cross-national perspective.* (str. 7-27). Florence: Taylor & Frances/Routledge.
- Olweus, D. (1998): *Nasilje među djecom u školi: Što znamo i što možemo učiniti?*. Zagreb: Školska knjiga.
- Olweus, D. (1995): Bullying or peer abuse at school: facts and intervention, *Current Directions in Psychology Science*, 4, 6, 196-200.
- Olweus, D. (1978): *Aggression in the schools: bullies and whipping boys.* Washington: DC: Hemisphere.
- Paczkowski, E. (2003): *The relationship between attachment and externalizing behaviors in normative versus high-risk samples.* Neobjavljena doktorska disertacija, University of Virginia, Charlottesville. <http://people.virginia.edu/~psykliff/Teenresearch/Publications.html>
- Rican, P., Klicperova, M. i Koucka, T. (1993): Families of bullies and their victims: A children's view. *Studia Psychologica*, 35, 261–266.
- Rigby, K. (2013): Bullying in schools and its relation to parenting and family life, *Family Matters*, 92, 61-67.
- Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying.* London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Rigby, K. (1993): School children's perceptions of their families and parents as a function of peer relations, *Journal of Genetic Psychology*, 154, 501–513.
- Rigby, K. (1993a): School children's perceptions of their families and parents as a function of peer relations. *Journal of Genetic Psychology*, 154, 501–513.
- Rimac, I., Ogresta, J., Rajter, M., Sušac, N. i Zorec, L. (2012): Skala vršnjačkog nasilja. U Ajduković, M., Rimac, I., Ogresta, J., Rajter, M., Sušac, N. (ur.): *Temeljni statistički pokazatelji nalaza epidemiološkog istraživanja za Republiku Hrvatsku - BECAN: Epidemiološko istraživanje zlostavljanja i zanemarivanja djece*, (str. 67-102).
- Smith, P.K., Mayron-Wilson, R. (1998): Parenting and School Bullying, *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 3,3, 405-417.
- Solberg, M. E., Olweus, D. (2003): Prevalence estimation of school bullying with the Olweus Bully/Victim Questionnaire, *Aggressive Behavior*, 29, 3, 239-268.
- Strassberg, Z., Dodge, K.A., Pettit, G.S., Bates, J.E. (1994): Spanking in the home and children's subsequent aggression toward kindergarten peers, *Developmental and Psychopathology*, 6, 03, 445-461.
- Sullivan, T. N., Farrell, A. D., Bettencourt, A. F. & Helms S. W. (2008): Core competencies and the prevention of youth violence. *New Directions for Child and Adolescence Development*, 122, 33-46.

- Sušac, N., Rimac, I. & Ajduković, M. (2012): Epidemiološko istraživanje nasilja među djecom. Zagreb: Nacionalna konferencija: Raširenost nasilja nad djecom u obitelji i među vršnjacima.
- Swearer Napolitano, S., Collins, A., Radlif, K., Wang, C. (2011): Internalizing Problems in Students Involved in Bullying and Victimization, Educational Psychology Papers and Publications, Lincoln, University of Nebraska, 45-61.
- Turkel, A.R. (2007): Sugar and Spice and Puppy Dog's Tails: The Psychodynamics of Bullying. Journal of the American Academy of Psychoanalyst and Dynamic Psychiatry, 35(2): 243-258.
- Underwood, M.K. (2003): Social aggression among girls. New York: The Guilford Press.
- Vejmelka, L. (2012): Neke determinante nasilja u adolescenciji, Ljetopis socijalnog rada, 19, 2, 215-240.
- Vulić-Prtorić, A. (2002): Obiteljske interakcije i psihopatološki simptomi u djece i adolescenata, Suvremena psihologija, 5 (1), 31-51.
- Wimmer, S. (2009): Griffith Working Papers in Pragmatics and Intercultural Communication, 2, 1 (2009), 18-26.

PEER VIOLENCE IN ADOLESCENCE IN THE CONTEXT OF PARENTAL BEHAVIOR

***Abstract:** The aim of this research was to analyse adolescent gender differences and the frequency of individual forms of peer violence.*

The research included 172 elementary school students from Rijeka. The instrument includes: the Peer Violence Scale (Rimac et al, 2012) and the Perception of Parent Behaviour Scale (Macuka, 2002).

Results show that gender difference was not found in the experienced and committed peer violence. Almost 3% students experience violence very often, 11.38% sometimes and 11.45% students were sometimes perpetrators of peer violence. The most common is psychological violence, especially gossip. The study results also suggest a significant association between peer violence, especially experienced, with different dimensions of parental behaviour, and the ability to differentiate parental behaviour considering the prevalence of peer violence.

***Keywords:** peer violence, parenting behaviour, adolescents*